

## Lähteet

- BRÔNE, GEERT – VANDAELE, JEROEN (toim.) 2009: *Cognitive poetics goals, gains and gaps*. Applications of cognitive linguistics 10. Berlin: Mouton de Gruyter.
- HART, CHRISTOPHER 2011: Force-interactive patterns in immigration discourse. A cognitive linguistic approach to CDA. – *Discourse & Society* 22 s. 269–286.
- 2013: Event-construal in press reports of violence in political protests. A cognitive linguistic approach to CDA. – *Journal of Language and Politics* 12 s. 400–423.
- HONKANEN, SUVI 2012: *Kielioppi ja tekstilaji. Direktiivin muotoilusta viraston ryhmäkirjeissä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- JAAKOLA, MINNA – TÖYRY, MAIJA – HELLE, MERJA – ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2014: Construing the reader. Multidisciplinary approach to journalistic texts. – *Discourse & Society* 25 s. 640–655.
- LANGACKER, RONALD 2008: *Cognitive grammar. A basic introduction*. New York: Oxford University Press.
- SEMINO, ELENA – JONATHAN CULPEPER (toim.) 2002: *Cognitive stylistics. Language and cognition in text analysis*. Linguistic Approaches to Literature 1. Amsterdam: John Benjamins.
- STOCKWELL, PETER 2002: *Cognitive poetics. An introduction*. London: Routledge.
- 2009: *Texture. A cognitive aesthetics of reading*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- TABAKOWSKA, ELZBIETA 1993: *Cognitive linguistics and poetics of translation*. Tübingen: Gunter Narr.
- TALMY, LEONARD 2000: *Toward a cognitive semantics, Vol. 1. Concept structuring systems*. Cambridge: MIT Press.
- VISAPÄÄ, LAURA 2008: *Infiniittiivi ja sen infiniittisyys. Tutkimus suomen kielen itsenäisistä A-infiniittiivikonstruktioista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WERTH, PAUL 1999: *Text Worlds. Representing conceptual space in discourse*. London: Longman

## Suomenkielinen perusteos kielenoppimisesta

**Päivi Pietilä & Pekka Lintunen (toim.):**  
*Kuinka kieltä opitaan. Opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle*. Helsinki: Gaudeamus 2014. 252 s.  
ISBN 978-952-495-331-3.

Kielen oppimisen ja opettamisen kysymykset kiinnostavat laajaa joukkoa opettajia, tutkijoita ja opiskelijoita myös Suomessa, mutta silti suomenkielinen yleisesitys alan tutkimuksesta on antanut odottaa itseään. Tätä puutetta ilmes-

tyi vuonna 2014 ansiokkaasti paikkaamaan Päivi Pietilän ja Pekka Lintusen toimittama artikkelikokoelma *Kuinka kieltä opitaan*. Teoksen kymmenen lukua ovat saaneet alkunsa Turun yliopiston vieraiden kielten oppiaineiden ja opettajankoulutuslaitoksen yhdessä järjestämästä luentokurssista. Kirjoittajat ovat eri kielten opettajia sekä vieraiden kielten didaktiikan edustajia opettajankoulutuslaitokselta Turun ja Helsingin yliopistoista.

Kirjan ensisijainen kohderyhmä ovat opettajiksi suuntautuvat kielten opiskelijat, ja selkeän esitystapansa ansiosta teos soveltuukin erinomaisesti kurssikirjaksi. Pedagoginen ote näkyy myös siinä, että jokaisen luvun loppuun on koottu muutamia pohdintatehtäviä. Kohdelukijoita ovat kuitenkin myös ammatissa jo toimivat kielten opettajat, jotka eivät työn ohessa ehdi lukea ja jäsentää sovellettaviksi ajankohtaisia alkukielisiä tutkimusartikkeleita. Heille teos toimii oivallisenä tietojen päivittäjänä ja inspiraation lähteenä. Luettavuutta kummankin kohderyhmän näkökulmasta lisää se, että lähdeviitteet on koottu luvuittain kirjan loppuun. Jokaisen luvun lopussa on myös muutama huolella valittu kirjallisuusvinkki. Teoksessa on lähdeluettelon lisäksi termihakemisto.

Kirja painottaa tutkimuksen nykytilaa mutta esittelee myös aiempia suuntauksia. Ajallinen ulottuvuus on jatkuvasti mukana, mikä auttaa hahmottamaan kielitaito- ja kielennoppimiskäsitysten kehittymistä ja antaa ideoita myös tulevalle tutkimukselle. Teos ei myöskään edusta vain yhtä teoreettista koulukuntaa tai menetelmäsuuntausta vaan pyrkii esittelemään monipuolisesti erilaisia näkökulmia valittujen teemojen kautta. Koelma keskittyy tietoisesti lähinnä formaalin oppimisen ja opettamisen kysymyksiin. Myös implisiittistä kielen omaksumista sivutaan useissa kohdissa, mutta sille soisi jatkossa enemmänkin huomiota – oma veikkaukseni on, että epämuodollisen oppimisen merkitys korostuu entisestään tulevina vuosina.

### **Kielenoppiminen, kielitaito ja yksilölliset erot**

Kirjan luvut etenevät johdonmukaisesti: alussa esitellään alan peruskäsitteet, tämän jälkeen käsitellään teorioita ja menetelmiä, sitten perehdytään osataitojen oppimiseen ja opettamiseen sekä lopulta

arviointiin. Ensimmäisessä, Pietilän ja Lintusen kirjoittamassa luvussa, luodaan kokonaiskuva kielenoppimisesta ilmiönä keskeisten käsitteiden esittelyn avulla. Pohdittaessa esimerkiksi termien *toinen kieli* ja *vieras kieli* tai *oppiminen* ja *omaksuminen* eroja voidaan heti todeta käsiteltävän asian monisyisyys.

Kielitaidon käsitteen esittelyä jatkaa teoreettisemmalla tasolla Outi Veivo toisessa luvussa. Luvussa käsitellään eri aikoina esitettyjen kielitaitomallien yhteyksiä opetuksen painotuksiin. Oman melko katuvan esittelynsä saa Eurooppalainen viitekehys, jonka merkitys kielenopetukselle koko Euroopassa on viime vuosikymmeninä ollut ja on edelleen suuri. Luvussa ohjataan Euroopan neuvoston sivuilta löytyviin viitekehysten käyttöoppaisiin<sup>1</sup>, mutta jo luku itsessään toimii jonkinlaisena oppaana helpottamassa viitekehukseen tutustumista ja sen käyttöä.

Kolmannessa luvussa Pietilä käsittelee kielenoppimiseen vaikuttavia yksilöllisiä eroja. Näkökulma on luonnollisesti enemmän oppijan, mutta myös opettaja saa konkreettisia vinkkejä. Luvussa – kuten useassa kohdassa kirjaa myöhemminkin – korostetaan opetusmenetelmien vaihtelevuuden tärkeyttä, jotta erilaiset oppijat voisivat toisaalta opiskella itselleen luonteenomaisella tavalla mutta toisaalta myös laajentaa omaa oppimisstrategiaavaloimaansa.

### **Teorioita ja opetusmenetelmiä**

Kirjan ytimen muodostavat Heini-Marja Järvisen kirjoittamat luvut 4 ja 5, joista edellinen käsittelee kielenoppimisen teorioita ja jälkimmäinen kielen opettamisen menetelmiä. Teorioiden kokoaminen ja jäsentäminen yhteen tiiviiseen lukuun ei varmasti ole ollut helppo tehtävä. Luku jakaa teorit toisaalta psykolingvistisiin

1. [http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Publications\\_EN.asp#P134\\_4318](http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Publications_EN.asp#P134_4318)

eli oppivan yksilön sisäistä prosessia tarkasteleviin ja toisaalta sosiolingvistisiin eli oppijan sosiaaliseen ympäristöön painottuviin teorioihin. Molemmat suuntauokset ovat kehittyneet rinnakkain toisinaan kiivastakin vuoropuhelua käyden. Vaikka tällä hetkellä painotus on sosiaalisissa teorioissa, niitäkään ei ole voitu todentaa pitävästi. Järvinen muistuttaa, että molempia näkökulmia tarvitaan kokonaisuuden hahmottamiseksi.

Erillisenä esitellään myös uudehko dynaamisten järjestelmien teoria eli kaaosteoria, jota on suomeksi esitellyt Kela (2011). Tämä luonnontieteistä peräisin oleva teoria tarkastelee kielen oppimista dynaamisena, monisyisenä, eilineaarisenä prosessina. Yhtenä esimerkkinä dynaamisesta oppimisesta mainitaan U-muotoinen oppiminen. Siinä ilmiö opitaan aluksi oikein, ”korjataan” sen jälkeen vääräksi virheellisen päättelyn pohjalta ja opitaan lopulta pysyvästi oikein ympäristöstä saadun vahvistuksen ansiosta. Teoria avaa mielenkiintoisia näkymiä kielenoppimiseen, vaikka sillä onkin toistaiseksi enemmän teoreettista kuin sovellusarvoa.

Menetelmäluvussa Järvinen pohtii eri menetelmien esittelyn lisäksi niiden vahvuuksia ja heikkouksia. Menetelmät on jaettu kolmeen kokonaisuuteen: niihin, joissa kieli on opetuksen kohteena, niihin, joissa se on viestinnän välineenä, ja lopuksi humanistisen kielenopetuksen menetelmiin, jotka korostavat yksilöllä kokonaisuutena tämän kokemukset, arvot ja tunteet huomioon ottaen. Osa menetelmistä perustuu tutkimustietoon, osa teorioihin, osa taas on pikemminkin opettajan oman asiantuntijuuden tulosta. Tämä asiantuntijuus korostuu erityisesti nykyään, kun eletään niin sanottua menetelmien jälkeistä aikaa, jota kuvaavat muun muassa oppijakeskeisyys, autenttisuus ja kontekstuaalisuus.

Mielenkiintoinen juonne menetelmien kirjon esittelystä suomi toisena kielenä

-opettajan näkökulmasta on opetuskielen rooli eri menetelmissä. Viime aikoina on käyty paljon keskustelua siitä, missä määrin suomea tulisi opettaa maahanmuuttajaryhmissä kokonaan suomeksi ja milloin taas yhteisestä opetuskielestä on hyötyä (ks. mm. Jäppinen 2014). Järvisen artikkelikin osoittaa, että yhtä oikeaa vastausta kysymykseen ei ole, vaan mahdollisen opetuskielen rooli riippuu myös eri tilanteissa käytetyistä menetelmistä.

### Keskeisiä osa-alueita

Luvut 6–9 käsittelevät kielenoppimisen ja -opetuksen tärkeitä osa-alueita: kielioppia, sanastoa, ääntämistä ja kulttuuria. Kieliopin oppimista ja opettamista käsittelevän luvun 6 on kirjoittanut Marketta Sundman. Luku on pikemminkin teoreettinen kuin käytännönläheinen, mutta se auttaa hahmottamaan, mitä hyötyä kieliopin eksplisiittisestä opettamisesta voi olla ja miten monella tavalla kielioppia voi oppia ja opettaa. Painopiste on jälleen formaalissa opetuksessa, vaikka implisiittistä oppimista käsitellään myös. Esimerkit ovat lähinnä ruotsista ja englannista. Suomi toisena kielenä -opetus mainitaan muutaman kerran, mutta olisi erittäin mielenkiintoista lukea lisää aiheesta nimenomaan tästä näkökulmasta: onhan suomenopetuksen kielioppikeskeisyyttä kritisoitu paljon, ja toisaalta toisen kielen oppijoiden kielioppitaidot olisivat erityisen kiinnostava kohde eksplisiittisen opetuksen ja implisiittisen oppimisen suhteen tutkimiseen – toivottavasti joku tarttuu tähän haasteeseen!

Sanaston oppimista ja opettamista käsittelevän luvun (Marja-Leena Niitemaa) lähestymistapa on käytännönläheisempi, ja se antaa paljon materiaalia suoraan kielten opiskeluun ja opetukseen sovellettavaksi. Ääntämisen oppiminen ja opettaminen taas on alue, joka jää usein vähälle huomiolle niin oppimateriaaleissa kuin opettajien koulutuksessakin. Siksi Pekka

Lintusen artikkeli on erityisen tervetullut panos kokoelmaan. Suomen melko läpinäkyvä kirjoitusjärjestelmä toki helpottaa oppimista, mutta se ei vielä tee ääntämisestä helppoa. Myös tämä luku antaa vinkkejä käytännön opetustyöhön. Lintunen muistuttaa, että oppijoilla on oikeus saada hyvää opetusta myös ääntämisessä, vaikka kaikkien tavoitteena ei olisikaan syntyperäisen puhujan kaltainen ääntämistaito.

Riitta Pyykön artikkeli kulttuurista kielenopetuksessa korostaa, että kulttuurin opettamisen tulisi jatkuvasti olla mukana kielenopetuksessa. Esiin nousevat myös opettajalle asetettavat haasteet: maantuntemuksen lisäksi pitäisi osata opettaa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta ja tietoisuutta oman kulttuurin vaikutuksesta tilanteiden tulkintaan. Tämä korostuu S2-opetuksessa, jossa opetusryhmät ovat tyypillisesti monikansallisia ja jossa kahden kulttuurin vertaaminen ei siksi riitä.

Kokoelman päättää Lintusen ja Veivon artikkeli kielitaidon arvioinnista. Se käsittelee monipuolisesti niin arvioinnin merkitystä, menetelmiä kuin laatuakin, eettisiä näkökulmia unohtamatta. Luku muodostaa tiiviin esittelyn arvioinnin keskeisistä käsitteistä ja periaatteista.

## Lopuksi

Vaikka *Kuinka kieltä opitaan* nojaa tutkituun tietoon, ote on enemmän pedagoginen kuin tieteellinen. Teksti sisältää esimerkiksi jonkin verran suosituksia, joille ei kuitenkaan löydy välittömiä perusteita. Luvut täydentävät toisiaan, mutta kaikkea toisteisuutta ei ole siivottu pois toimitusvaiheessa; tämä on kuitenkin pedagogisesti perusteltua eikä häiritse lukijaa.

Kirja palvelee opiskelijoiden ja opettajien lisäksi hyvin myös tutkijoita. Vaikka kielenoppimisen kysymyksiin itse keskittynyt tutkija ei varsinaisesti löydä kirjasta uutta, se sopii hyvin alan reuna-alueilla liikkuville kollegoille, jotka haluavat saada yleiskuvan tutkimuksen kehityksestä ja nykytilasta. Teoksessa nostetaan esiin myös useita jatkotutkimusaiheita.

Teos on kirjoitettu vieraiden kielten näkökulmasta, mutta myös nimenomaan suomen kielestä kiinnostunut lukija hyötyy siitä paljon. Suomea verrataan muihin kieliin eri näkökulmista, ja myös suomi toisena kielenä -opetus mainitaan erikseen useasti. Kirja täydentääkin hyvin S2-opettajille aiemmin julkaistua opasta *Saako olla suomea?* (Nissilä, Martin, Vaarala & Kuukka 2006), jossa kielenoppimista on käsitelty käytännönläheisesti nimenomaan suomi toisena kielenä -opetuksen näkökulmasta.

INKERI LEHTIMAJA  
etunimi.sukunimi@aalto.fi

## Lähteet

- JÄPPINEN, LEO 2014: *Suomenopettajien kielivalinnat. Käytännöt, motiivit, käsitykset*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- KELA, MARIA 2011: Toisen kielen kehittymisen monet muuttujat. – *Virtittäjä* 115 s. 468–472.
- NISSILÄ, LEENA – MARTIN, MAISA – VAARALA, HEIDI – KUUKKA, ILONA 2006: *Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen*. Helsinki: Opetushallitus.